

NICHITA STĂNESCU: „CHIȘINĂUL E O PERLĂ ALBĂ, ÎN ATÂTA VERDE PUR”

Aliona GRATI

Doctor habilitat în filologie, profesor, cercetător științific principal, Centrul de studii filologice „E. Coșeriu” al Universității de Stat din Moldova. Domenii de preocupare: critică, istorie și teorie literară, studii culturale. Cărți publicate: *Magda Isanos. Eșeu despre structura imaginărilor*, Chișinău: Prut, 2004; *Romanul ca lume postBABELică. Despre dialogism, polifonie, heteroglozie și carnavalesc*, Chișinău: Gunivas, 2009; *Cronici în rețea: metaliteratura. net*, Junimea, 2016; *Dicționar de teorie literară. 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*, Chișinău: ARC, 2018; *Chișinău. Morile Timpului. Eșeu de imagologie literară*, Chișinău: Prut, 2020; *Regele Mihai și Basarabia. O poveste uitată de neuitat*, București: Eikon, 2021; (coord.) *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: Dialogica, Imagologia, Sociocritica, Critica orientată către cititor, Ergocritica*. Chișinău: Știința, 2021 etc.

Nichita Stănescu: „Chișinăul e o perlă albă, în atâta verde pur”

Rezumat. Articolul reconstituie singura vizită a poetului român Nichita Stănescu la Chișinău dintr-o serie de mărturii ale scriitorilor locali. Nichita Stănescu a ajuns în capitala Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești în 1976, într-o perioadă de relații sovieto-române complicate, care puneau în dificultate comunicarea dintre scriitorii de limbă română din republicile de pe cele două maluri ale Prutului. Poetul aureolat în mediul bucureștean și recunoscut ca simbol inconfundabil a liricii românești se bucura de o deosebită simpatie în mediul scriitorilor de limbă română de la Chișinău, astfel că vestea participării sale la evenimentele din cadrul festivalului *Săptămâna literaturii sovietice în RSS Moldovenească* a provocat și a atras atenția. Orice gest făcut de el, de la cel abia schițat până la expresiile exagerate, devenea un veritabil spectacol fermecător care se fixa în memoria martorilor și genera povești în miniatură. Poveștile despre Nichita Stănescu au circulat mai întâi în formă orală, ca folclor viu în cercurile restrânse ale scriitorilor. Când a devenit posibil, o serie de mărturii despre gesturile și cuvintele poetului român îndrăgit au apărut în presă. Împreună, evocările despre „îngerul blând care vestea deschiderea ferestrelor” au creat portretul unui *Nichita Stănescu al chișinăuienilor*. La rândul său, Nichita Stănescu a lăsat o metaforă deosebit de expresivă și reprezentativă despre orașul Chișinău, despre care a spus că e „o perlă albă, în atâta verde pur”.

Cuvinte-cheie: Nichita Stănescu, Mircea Tomuș, Chișinău, scriitori români, mărturii.

Nichita Stănescu: „Chișinău is a white pearl, in so much pure green”

Abstract. The article reconstructs the only visit of the Romanian poet Nichita Stănescu to Chișinău from a series of testimonies of local writers. Nichita Stănescu arrived in the capital of the Moldavian Soviet Socialist Republic in 1976, during a period of complicated Soviet-Romanian relations, which made difficult the communication between Romanian-language writers from the republics on the two banks of the Prut. The haloed poet in the Bucharest environment and recognized as an unmistakable symbol of Romanian lyricism enjoys special sympathy among the Romanian-language writers from Chișinău, so the news of his participation in the events of the Soviet Literature Week in Moldova festival provoked and attracted attention. Every gesture he made, from the barely sketched to the exaggerated expressions, became a veritable charming show that was fixed in the memory of the witnesses and generated miniature stories. The stories about Nichita Stănescu first circulated in oral form, as living folklore in the narrow circles of writers. When it became possible, a series of testimonies about the gestures of the beloved Romanian poet appeared in the press. Together, the evocations of the “gentle angel who announced the opening of the windows” created the portrait of a *Nichita Stănescu of Chișinău residents*. In turn, Nichita Stănescu left a particularly expressive and representative metaphor about the city of Chișinău, of which she said was “a white pearl, in so much pure green”.

Keywords: Nichita Stănescu, Mircea Tomuș, Chișinău, Romanian writers, testimonies.

În anii '70, scriitorilor din România li se permitea să călătorească în toată Uniunea Sovietică cu excepția RSS Moldovenești. Pentru că trenurile de la București treceau totuși prin Chișinău și erau nevoite să oprească la gară, aici se desfășurau tot felul de manevre bizare menite să contracareze contactele nedorite: „trenurile Moscova-București întârziind pe drum, ca să fie trase, programat, pe linia a treia, în ciuda clasei lor internaționale. Atunci când nu reușeau să le facă întârziate, erau trase pe linia a doua, linia întâi fiind mereu ocupată de un tren suburban, Tighina-Călărași sau Călărași-Tighina, de cea mai locală clasă” [1, p. 295-296].

În toamna anului 1976, la Chișinău avea loc *Săptămâna literaturii sovietice în RSS Moldovenească*. După mai mulți ani de relații contradictorii cu România, când distanța între discursul oficial al sovieticilor despre prietenia frățească între țările socialiste și declarațiile instigatoare antiromânești ale primului secretar al Partidului Comunist al Moldovei, I.I. Bodiul, era mai evidentă ca oricând, presupunerea că vreun scriitor român, mai ales unul remarcabil, va ajunge la reuniunea de la Chișinău nu putea fi decât rodul unor fabulații. Ediția anului 1976 a fost să fie cu mari surprize: grupul de participanți la sărbătoarea literelor număra tocmai doi scriitori români: pe criticul literar Mircea Tomuș și pe poetul Nichita Stănescu.

Evenimentul era și fără această surpriză unul de excepție pentru toți cei, după cum afirma „Chișinău. Gazeta de seară”, „peste 100 de scriitori – moldoveni, ruși, ucraineni, evrei, bulgari, găgăuzi” care alcătuiau organizația scriitorilor din Moldova [2, p. 2], căci aveau să fie vizitați de personalități notorii din tot spațiul unional. Vigilenți, organizatorii au dispus ca venirea celor tocmai doi scriitori de peste Prut să fie tănuțită cu strictete. De aceea, scriitorii au aflat vestea cu puțin timp înainte de începerea evenimentului, când Pavel Boțu, președintele de atunci al Uniunii Scriitorilor din RSSM, a fost nevoit să aducă vorba despre invitații de peste Prut, pentru a putea organiza întâlnirea lor. Știrea venirii „celui mai mare poet român în viață” s-a răspândit cu iuțeală, lumea literelor

chișinăuiene a trepidat de emoții că va putea să vadă un om de prestigiu și talia artistică a lui Nichita Stănescu. Era „citit și răscitit cu nesaț” [3, p. 33]. La Chișinău, cărțile lui, ca și ale celorlalți autori români, erau cumpărate „cu sacii de pe la Odessa, Cernăuți, Kiev, Moscova” [4, p. 164]. Acestea, au mărturisit Victor Dumbrăveanu și Victor Teleucă, circulau pe sub mână, ajungând ferfeniță, chiar dacă erau „cusute și încleiate ca să nu piardă nicio filă” [3, p. 33].

Nichita Stănescu venea pentru prima oară (care a fost și ultima) la Chișinău. În cele câteva zile cât s-a aflat aici, a fost urmărit atât de agenții vigilenți ai puterii, cât și de scriitorii care îl admirau. Nu era oricine, ci poetul aureolat în mediul bucureștean, recunoscut ca simbol inconfundabil al liricii românești. E drept că, obișnuit să fie peste tot în centrul atenției, iubit de toată lumea, răsfățat de critica literară și premiat la festivaluri naționale și internaționale, poetul nu a dezamăgit nici de data aceasta pe nimeni. Fiecare replică a sa, vorbă de spirit sau joc verbal căpăta puterea unui postulat. Orice gest făcut de el, de la cel abia schițat până la expresiile exagerate, devenea un veritabil spectacol fermecător care se fixa în memoria martorilor și genera povești în miniatură. Despre faptele lui Nichita Stănescu, „primul mare scriitor român care trecea, după '40 înapoi, oficial și cu drept de ședere la Chișinău, *oceanul Prut*” [1, p. 295], s-a povestit mult la Chișinău, mai întâi, în formă de folclor viu în cercurile restrânse ale scriitorilor, iar peste ani, când a devenit posibil, în presă. Astăzi, la distanța anilor, evocările despre „îngerul blând care vestea deschiderea ferestrelor” [5, p. 65-66] creează portretul unui *Nichita Stănescu al chișinăuienilor*.

Așadar, întâmpinarea celor doi scriitori din România era privită ca o chestiune ce trebuia organizată cu multă precauție. „Mulți doritori, își amintește Victor Dumbrăveanu, s-ar fi găsit să-l întâmpine pe Nichita Stănescu, să-l audă, să-i strângă mâna, să schimbe o vorbă cu el” [4, p. 164]. Singurul care îl cunoștea personal era Grigore Vieru (îl întâlnise în 1973, într-o vizită la Uniunea Scriitorilor din România), dar el fusese făcut responsabil de însoțirea scriitorului

venit din Mongolia. Pavel Boțu i-a delegat la gară pe Liviu Damian, pe atunci secretar al Uniunii Scriitorilor, și pe Aureliu Busuioc. Cu primul său pas pe peronul gării din Chișinău, Nichita Stănescu a intrat în poveste. Faptul excepțional a fost reconstituit de Serafim Saka în romanul autobiografic *Pe mine mie redă-mă*, fixând expresia poetului înfiorat de „glasul iubirii”: „Ajuns la Chișinău și călcând pe străbunul pământ românesc al Basarabiei, sentimentalizat, dar și nedormitul Nichita a avut o clipă de mare inspirație. De îndată ce a coborât din tren, s-a lăsat în genunchi și s-a înclinat să sărute pământul. Dar cum pământul nu mai era demult pământ – era asfalt puturos, ca la gară –, poetul s-a târât în genunchi până la zidul gării, pe care, după ce l-a îmbrățișat ca pe o ființă vie, l-a sărutat zgomotos.

În văzul și auzul tuturor, dar admirat numai de unii.

Din acea clipă, începea legenda aflării lui Nichita Stănescu la Chișinău!” [1, p. 300]

„Neîntrecutul cozeur” de la București avea un farmec neîndoios. Putem să ne imaginăm că era conștient de efectele comportamentului său, întrucât „a avut de timpuriu copleșitorul simț al propriei grandorii” (afirmația unuia dintre prietenii săi, Gheorghe Tomozei) [6, p. 139]. Spectacolele lui alimentau subiectele unor povești pitorești care circulau printre scriitorii vrăjiți de el. Cei de la Chișinău erau cu atât mai receptivi, cu cât oricine venea de „dincolo” de Prut îi atrăgea ca un magnet. Iar poetul cu ființa lui sensibilă a plăcut ireversibil. Imaginea lui Nichita fără cămașă, în pantaloni de culoare deschisă cu pete negre pe genunchi și cu bretele trase peste brațele goale a dat prilejul unor frământări care au stimulat răspândirea unei alte povești, extra-se parcă din imaginarul donquijotesco:

„Așadar, observând abia la coborâre că șoferul care mânase fulgerător mașina dinspre gară spre hotel era *șoferiță*, galantonul-gentilom Nichita s-a gândit să-i facă un prezent, dar când a deschis valiza, n-a găsit decât cele trei exemplare din *Starea poeziei*, pe care le-a *difuzat* pe loc, și o sticlă de votcă, pe trei sferturi golită, și atunci ce putea să facă un poet, dacă nu ceea ce

a făcut Nichita? Și-a scos cămașa și i-a întins-o, mărinos, șoferiței.

Sărut mânuțele cu care conduci atât de inspirat această minune pe patru roate!

Așa a zis atunci Nichita, cu toate că minunea de mașină nu era decât o Volgă ordinară, iar șoferița, o cea mai autentică rusoaică. Neputând rezista galantonului gest, aceasta a făcut poetului semn să depună prezentul în portbagajul lăsat deschis” [1, p. 299-300].

Delegația din România urma să fie cazată, ca și celelalte, în hotelul „Codru”, pe atunci proprietate a Consiliului de Miniștri al RSS Moldovenești. În fața clădirii hotelului, stătea un grup de curioși nerăbdători să-l vadă pe „Zeul tânăr al Poeziei Românești” în carne și oase. Fără aripi angelice, pe picioare de om și cam obosit, Nichita Stănescu i-a contrariat, dar nu le-a spulberat încrederea că sunt martorii unui eveniment istoric. Serafim Saka reconstituie scena, creând portretul unui zeu confuz și ostenit:

„Au sosit românii! A strigat cineva și noi, încă foarte tineri și iuți de picior, am lăsat paharele nebăute până la fund și într-o cât ai zice Nichita (care pe jos, care cu ascensorul) am fost afară, în fața celui mai de partid hotel din Chișinău Codru.

– Acesta-i Nichita?!...

Doar în pantaloni și restul bretele, ajuns la intrare, ezita – nici tu înainte, nici tu înapoi, zeul dezorientat, Nichita Stănescu.

– Bine ai venit, Nichita, a strigat din mulțime Gheorghită, care, avertizat să fie cuminte, n-a cutezat să se apropie, dar numai primele două minute, de marele oaspete.

– Bine că v-am mai găsit, bătrâne, i-a răspuns Nichita și s-a apucat să pupe – în dreapta și în stânga, poet și nepoet – lumea chișinăuiană.

Când a isprăvit cu *pupatul*, i-a apărut și o lacrimă, și dacă toată lumea aștepta ca Nichita să zică ceva, Nichita a scăpat mâna la ochi și s-a șters cu pumnii strânși, ca un copil care-și cheamă plânsul.

Săritor la nevoie Ion Gheorghită a făcut cei câțiva pași care-l despărteau de marele poet, scoțându-și peste capetele mulțimii, din mers, maioașul pe care, ajuns la o întindere de mână

Mitingul de întâlnire a scriitorilor cu ocazia Zilelor literaturii sovietice în RSS Moldovenească, aeroportul Chișinău, 18 septembrie 1976. Sursa: „Moldova socialistă”, nr. 219.

de Nichita, i l-a întins, confratern, exclamând îngrijorat peste măsură:

– Îmbracă-te, Nichita, că te vede lumea și faci țara de rușine!

Chiar o făcea, dacă o ei cu rușinea. Pe lângă că era fără cămașă, pantalonii albi ai lui Nichita aveau două pete negre în genunchi, fapt care încărca și mai și spectacolul – ce s-a întâmplat? –, trezind curiozitatea gloatei admiratoare de Nichita, ajuns între timp în holul spațios al hotelului.

– Ce vrei să servești, Nichita, la noi? îi strigă Gheorghită, vlăguit de atâtea emoții și toate pozitive.

– O votculiță, bătrâne, că votca ne pune starea la loc de cinste, i-a răspuns Nichita, și atunci Gheorghită a făcut pasul care îl mai despărțea și s-a lăsat, lipcă, la pieptul poetului, spunându-i în semisecret c-ar face mult mai bine să dorească un coniac armenesc, crezând să-l poată ademini, *pe la noi pe la armeni*, în camera de la balconul căruia Ghevorg urmărise cu ochi exersat de mare călător toată mișcarea românească de la intrare.

Și coniac, dar tot mai bine o votcă.., își apără, principial, Nichita preferințele și se înclină spre urechea *generalului* Tomuș, care stătea – poziție consacrată de altfel, cât au stat la Chișinău, la numai jumătate de pas de poet cu sfatul de-a gata” [1, p. 298-299].

Poetul avea un farmec irezistibil. Scriitorii de la Chișinău s-au grăbit să-l observe, să se minuneze de el și să adauge povești revelatoare în legendarul Stănescu. Lui Victor Dumbrăveanu

i-a părut că „la cei 43 de ani ai săi, avea înfățișarea unui om îmbătrânit și obosit de viață (...) în realitate arăta peste vârsta sa biologică” [4, p. 166]. Un adolescent îmbătrânit în puritate i s-a arătat și scriitorului Mihail Ion Cibotaru: „prin toată prezența sa, mult mai viguros decât mi-l puteam imagina, aburit, descheiat la cămașa lăsată pe dinafară. (...) Ochii, gura, nasul, bărbia, sprâncenele, fruntea, părul din cap, ridurile și cearcănele, zâmbetul de pe buze, care se contopea cu licărul ochilor într-o blândețe blondă (...). Da, avea chipul luminos și sobru și, în același timp, bărbat adolescentin, și pe fața sa, la nesfârșit, se simțea zbuciumul lăuntruului” [7, p. 37-38]. O „sfârșeală” în figură i-a întrevăzut Vlad Pohilă: „Mulți dintre cei care l-au văzut pe Nichita Stănescu povestesc de obicei despre o lumină emanată de chipul său. Mie (...) mi-a rămas în memorie o sfârșeală de pe fața poetului. Poate și pentru că atunci când l-am văzut la hotel, Nichita era, vădit, după o lungă noapte de nesomn, posibil și de singurătate, posibil în compania fumului de țigară și a aburilor de vin moldovenesc. Și doar mai erau încă șapte ani până la 13 decembrie 1983.” [8] Victor Prohin a reținut un Nichita în stare de efuziune care „privea în jur parcă amețit. Asemeni unui locuitor al Terrei revenit din cosmos acasă, unde până și iarba se bucura de întoarcerea lui” [9, p. 46-47].

Omul metaforelor abstracte nu a încetat să-și captiveze confrății de la Chișinău. Pur și simplu a dominat evenimentele. Vorbea cu ambiguități, spumos și aluziv pentru un audito-

riu amestecat cu agenți în civili, sporind misterul în jurul său. La recepția organizată cu ocazia *Săptămânii...* Pavel Boțu a rostit un toast executând un comandament ideologic: „Trăiască prietenia sovieto-română!”. Mucalit și paradoxal patetic, poetul a dat o replică uluitoare, reluată mai târziu, ca un refren vesel, de toată suflarea scriitoricească: „Trăiască Vladimir Ilici Lenin, care a săvârșit marea revoluție din octombrie; care revoluție a speriat-o pe maică-mea, rusoaică de viță nobilă, nevoită să fugă în România; taică-meu, român s-a căsătorit cu maică-mea; după care s-a născut Nichita Stănescu. Trăiască Vladimir Ilici Lenin!” [10, p. 11].

Era cunoscut meșter de butade pe care le spunea cu nonșalanță. Printre scriitorii circulă în formă de banc politic o altă ieșire stănesciană. Se zice că la una dintre întâlnirile de la Uniunea Scriitorilor din România i-a surprins pe toți cu o exclamație: „Trăiască Uniunea Sovietică!” După ce a repetat asta de câteva ori cu intensificarea vocii de a înghețat toată suflarea, Nichita a dat lovitura: „Trăiască Uniunea Sovietică!... Care pe noi ne deretică!”.

Programul *Săptămânii...* a fost încărcat. Participanții urmau să viziteze colhozuri și întreprinderi industriale, unde să-și citească textele în fața țăranilor și a colectivelor muncitorești. În una din zile, scriitorii trebuiau să contribuie artistic la spectacolul dedicat inaugurării Casei-muzeu „Alecu Donici” de lângă Orhei. La eveniment s-a adunat lume peste lume. Aduși cu camioanele de prin satele vecine, în plin sezon al lucrărilor de toamnă, țăranii nu s-au arătat dispuși să asculte poezie. Se părea că doar participanții erau interesați de ceea ce se întâmpla pe scena improvizată. Când lui Nichita Stănescu i s-a oferit cuvântul, el a rostit, cu patetism solemn de epopee, o frază remarcabilă, încărcată de multe înțelesuri: „Suntem pentru prima oară aici doi scriitori români, care am făcut cel mai lung drum din viața noastră: de acasă până acasă”. Apoi a continuat să improvizeze, cu candoarea-i specifică, câteva versuri dedicate lui Donici. Revista „Cultura” îi menționează doar versurile. Nichita Stănescu a reluat minunata expresie „de acasă până acasă”

într-un interviu pe care i l-a dat lui Mihai Cimpoi în scurtul drum, parcurs de ei doi, de la hotel și până la sediul Uniunii Scriitorilor. Fiind întrebat: „Cum te simți la noi în Basarabia, Nichita Stănescu?”, poetul a răspuns, cu sentimentul complexitor că împărtășește ceva profund, printr-o altă frază mișcătoare: „Sunt acasă. Am venit de acasă acasă. Dealurile și văile sunt aici eminesciene, ca pretutindeni în România” [11, p. 15-16]. Este aproape inutil de adăugat că memorabila expresie a fost reluată ca un precept biblic ori de câte ori contextul invoca imperativul de reîntregire a țării. Și Victor Teleucă a consemnat o poveste construită pe motivul confortului „ca acasă” a lui Nichita Stănescu la Chișinău:

„... plouase mult și ne cam încurcase plecările prin raioane. Cu un anumit autobuz trebuia să plece și Stănescu, responsabil de plecare era cineva din scriitorii noștri și îi grăbea pe oaspeți să-și ocupe locurile. Responsabilul tot îi da cu «întârzim», că «oamenii deja ne așteaptă și vă rog», fapt care nu i-a fost pe plac lui Stănescu. S-a întors către cel cu organizarea plecării și îi spuse:

– Domnule, nu mă grăbi. Eu nu sunt invitatul dumitale.

– Dar al cui ești? Îl întreabă scriitorul nostru.

– În orice caz, nu sunt al dumitale. Eu am venit acasă. Iar acasă fac ce vreau: mă grăbesc, sau nu mă grăbesc. Așa că nu mă grăbi” [3, p. 34-35].

O adevărată revelație a *Săptămânii...* a fost serata de poezie din Sala Mare a Filarmonicii. Chișinăuienii s-au frământat ore bune prin preajma clădirii în căutarea biletelor. Unii voiau să-i vadă pe barzii ruși, alții, mai mulți studenți de la litere, erau nerăbdători să-l asculte pe Nichita Stănescu. Pentru că numele i se rostea cu un fel de mister, a stârnit interesul multora. „Multă lume habar nu avea ce reprezintă creația lui Nichita Stănescu, dar auzise că venise la Chișinău un poet român și ar fi vrut să afle cum arată: fructul oprit întotdeauna amiroase tentant” [4, p. 166]. Sala Filarmonicii era plină ochi, primele scaune erau ocupate de membri ai guvernului. Și numărul poeziilor era mare. Pe lângă cei 15 invitați, la serată au participat și scriitorii din Chișinău. Conform unui regulament, poezii

Andrei Lupan, Liviu Damian, Mircea Tomuș, Nichita Stănescu. Foto de Nicolae Raileanu.

trebuiau să citească una din poeziile lor în limba în care a fost scrisă, care urma să fie tradusă imediat în rusă. Liviu Damian și Lev Oșanin moderau evenimentul. Poeții se perindau pe scenă, iar Nichita se frământa în așteptare pe scaunul său. Se știa că nu prea era cu răbdare, că avea un temperament febril, intensificat de orgoliu. Victor Dumbrăveanu l-a surprins în acest moment de încordare: „Mustea o nerăbdare de student ce aștepta să răspundă la examen. Într-un moment mi s-a părut că Nichita ar fi vrut să se ridice și să plece, dar Mircea Tomuș i-a șoptit ceva la ureche și l-a calmat. Se putea declanșa un scandal internațional. Și Tomuș l-a stins” [4, p. 166].

În sfârșit, Liviu Damian l-a invitat în scenă. Concentrat cu o suferință indescifrabilă sigilată pe față, a început să-și rostească poezia, care avea o ciudată frazare, tranșantă, urcând și coborând abrupt. Simplu și fascinant și-a citit poemul *Nimic nu este altceva* din colecția *Elegiilor*. Că nu era un lirism de circumstanță au realizat cu toții, chiar și cei care nu au înțeles nimic l-au aplaudat îndelung. A primit buchete mari de flori. Rememorând momentul, Vlad Pohilă a venit cu o interpretare personală a poeziei care

părea să aibă o formulă abstractă dilematică, de neînțeles: „Chiar după primele cuvinte rostite de poet, sala a izbucnit în aplauze – aplaudau tineri, aplaudau oameni în vârstă; țin minte, erau în sală unii profesori de ai noștri de la Universitate, unii care nu-și manifestaseră niciodată, în niciun fel, atașamentul pentru limba română, pentru literatura română. Cei mai mulți spectatori au perceput, neîndoios, aceste cuvinte ale lui Nichita ca pe un adevăr repetat pentru noi: dacă «nimic nu este altceva», nici Basarabia nu poate fi alta decât românească” [8].

În lungile șezători la masă cu un pahar de vin, Nichita Stănescu nu rămânea niciodată în singurătate. Poeții se străduiau să ocupe un loc lângă el pentru a-i citi poeziile lor, în speranța că vor primi o binecuvântare, o confirmare a calității. „I le turnau cu nemiluita în urechi, observa cu ironie Victor Prohin, cam de pe la amiază până dincolo de miezul nopții, însetați să audă de la el o apreciere calificată și, bineînțeles, pozitivă” [9, p. 50]. Nichita le asculta când mai atent la niște corespondențe inedite numai de el intuite, când mai înstrăinat și găsea cuvinte bune pentru fiecare. S-a văzut repede: era incapabil de brutalitate. Față de unii s-a manifestat

deosebit, afectuos. Se spune că îl săruta pe obraz pe Liviu Damian după fiecare poem citit de acesta. Buna dispoziție nu-i lipsea niciodată.

Scriitorilor întruniți la Chișinău nu le rămânea să discute decât literatură, pentru că temele politice erau un tabu. Fiind întrebat despre colegii săi Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, autorul *Necuvintelor* îi binecuvânta, „Suprema sa laudă era că unele dintre poemele cutăruia din ultima lui carte sunt tot atât de bune ca ale mele. Iar pentru altele adăuga că regretă că nu le-a scris el (...) Era o dărnicie risipitoare în felul său de a împărți laurii” [4, p. 167]. În una din aceste seri de poezie, s-a întâmplat să își citească poeziile și Petru Zadnipru. Era ultima zi din viața lui, iar cuvintele pe care le-a rostit atunci, înregistrate de Grigore Vieru, s-au dovedit a fi o înspăimântătoare premoniție:

„Spre sfârșitul sărbătorilor literare, luam într-o dimineață micul dejun cu Nichita și celălalt prieten, Mircea Tomuș.

De masă s-a apropiat poetul Petru Zadnipru, unul din secretarii uniunii, un poet care își luase atunci tinerește zborul în poezie, un om bun ca pâinea caldă. A scos din buzunar o sticlă plată de tărie: *Hai, Nichita, să cinstim un păhăruț de coniac făcut de mine, că cine știe când ne vom mai vedea.*

Și ne-a citit *Moldovenii* – unul dintre cele mai frumoase poeme basarabene:

*Moldovenii când se strâng
Și-n petreceri se avântă
La un colț de masă plâng,
La alt colț de masă cântă.*

A doua zi, Petru Zadnipru avea să ne părăsească pentru totdeauna, plecând la strămoși. După care, într-o seară, s-a întâmplat să stau cu Nichita – el la un colț de masă și eu la altul – și am plâns amândoi. *Hai, Grigore, să cinstim un păhărel, că cine știe când ne vom mai vedea, pareau să rostească ochii lui albaștri*” [10, p. 13-14].

La hotelul „Codru” se putea trece doar cu „bilete de participant”, dar scriitorii neinvitați, dornici să-l vadă pe Nichita Stănescu, erau ne-

voiți să recurgă la tot felul de strategii pentru a intra. Vlad Pohlă își amintește că a pătruns în hotelul „Codru” printr-o conspirație îndelung gândită. Riscul a meritat toată energia, însă întâlnirea a fost ca la o „Masă a tăcerii”, deoarece pardoseala, pereții, podelele, tavanul, ferestrele totul în jur avea urechi, stingherea, obtura dialogul convivilor: „Mircea Tomuș ne-a deschis, Nichita ni s-a înfățișat tot atunci, întorcându-se spre noi de la geam. A luat brațul de crizanteme, le-a mângâiat cu surâs de copil, surâzând a ascultat declarația de dragoste pe care am făcut-o stângace – lui, poeziei sale. Apoi a dus o mână la buzele sale luminate de zâmbet, iar a ridicat-o făcând un rotocol spre tavan. Am înțeles ce vrea să ne spună: că aici totul se interceptează și că ar fi bine să nu vorbim prea mult. Am stat un minut în tăcere: doi basarabeni și doi regățeni, atât de mult uniți, prin limbă, prin simțire, și atât de mult despărțiți de vizibile și invizibile bariere politice” [8].

Atitudinea grijulie nu putea fi uitată, gestul protector prietenesc al lui acestui drag inimii și minții, „Socrate”, cum era numit în arhivele Securității, a adăugat un argument la dosarul de simpatii al basarabenilor. În adevăr, avea o „artă de a-și face prieteni”, și-a făcut în satele pe unde trecea „o mulțime de prieteni, între care unii nu-i citiseră atunci și, probabil, nici după barem o poezie”. El „uimea prin comportamentul său de o sinceritate singulară, pur și deschis, fiindu-le tuturor aproape. El nu avea mască. El era firesc” [12, p. 21-22], afirma Nicolae Dabija.

La întoarcere, Nichita avea să fie condus la gară de un grup mult mai numeros decât a fost să fie la sosire. Nu se știe ce impresii i-a lăsat orașul Chișinău lui Nichita Stănescu, dacă și le-a exteriorizat în vreun interviu sau în vreun articol de ziar în România. Unele mărturii ale lui le aflăm prin intermediul prietenilor lui basarabeni. Potrivit lui Mihail Ion Cibotaru, Nichita Stănescu ar fi spus despre Chișinău că, fiind așezat la o margine, are „aerul, lumina și felul liniștitor – fără prea multe motoare și smocuri”, că are oameni cu bun-gust, străzi largi și cartiere spațioase, că arată ca „o perlă albă, în atâta verde pur” [7, p. 39].

Putem, la o adică, să-i întrezărim afecțiunea și în gestul care face savoarea unei povești fixate pe hârtie de Victor Teleucă:

„Într-o seară ploua, ca în majoritatea seriilor. Stănescu se apropie de mine și mă întreabă unde se află monumentul lui Ștefan cel Mare.

– Aici, în grădina publică.

– Mi-a spus cineva și am umblat singur prin ploaie și nu l-a mai găsit.

– E chiar alături.

– Vreau să-l văd.

– Dar e noapte.

– Și ce dacă e noapte?

– Și plouă.

– Nu are decât să plouă.

Am găsit o umbrelă și ne-am coborât pe-o alee, spre monument.

– Se spune că e un monument foarte reușit, l-a făcut Plămădeală.

Stănescu știa și cine este autorul monumentului. Ploua. În fața monumentului, era multă apă. Poetul, îngenunchind, spuse:

– Plămădeală a sculptat cum nu se poate mai bine impresia pe care o lasă Domnitorul asupra noastră.

Continua să plouă. L-am rugat să mergem, era ud learcă.

– Venim altădată.

– Încă o clipă. Nu există altă dată. Pentru mine în special.

Și într-adevăr. N-a mai fost și nici nu va mai putea fi. Totuși, timpul este ireversibil. Neînduplecat față de toți” [3, p. 35-36].

Presă nu s-a arătat interesată de prezența lui Nichita Stănescu la Chișinău. Totuși, „Tinerimea Moldovei” i-a publicat, chiar a doua zi după serata de la Filarmonică, patru poeme cu un cuvânt introductiv de Grigore Vieru. Când autorul inițiativei, Victor Dumbrăveanu, i-a arătat ziarul, Nichita Stănescu s-a amuzat de felul în care îi arătau poemele scrise cu litere chirilice. Era de așteptat că, în mediul în care intelighenția era tratată brutal și manipulator, scriitorul delegat la Chișinău nu-și putea permite să scrie impresii sincere de călătorie și nici măcar un reportaj fără voie de la poliție. Un divorț ideologic declarat nu era posibil. Singurul

Nichita Stănescu păzit de miliția sovietică.
Foto de Nicolae Raileanu

text al lui Stănescu, nici mai mic, nici mai mare decât al celorlalți participanți, cu răspunsuri la o anchetă a fost înregistrat în ziarul „Cultura”. De menționat că poetul refuză schema care îi dicta să scrie despre „prietenia popoarelor”, oficiată de majoritatea invitaților la *Zilele literaturii sovietice*:

„– M-a fermecat acest pământ prin poezia sa. Prin oamenii săi harnici și visători. Căci poezia adevărată înseamnă întruchipare de muncă și vise. Pământul însuși este izvor de poezie, căci poet este țăranul, care-l muncește. Și muncitorul tot poet este. Poeți îi face munca și visul pe ambii.

Sunt fiu de țăran. Sunt muncitor. Poezia lor mustește în mine, pornită la viață din moși-strămoși. M-am pătruns încă o dată de acest adevăr, când am pășit pe pământul ce mai păstrează urmele marelui fabulist, marelui Alexandru Donici. Acele clipe emoționante au făcut să-mi izvorască din suflet cuvintele:

Donici, Donici!

Frunte clară!

Căci claritatea acestei frunți a pledat printre primele pentru curățenia spirituală a omului.

Puritatea relațiilor umane – iată confesiunea mea în poezie. Iar construirea pe baza lor a unei societăți ideale e crezul meu de comunist.

Cât privește evoluția relațiilor literare româno-sovietice, credem că e nestăvilită și impetuoașă. Vă iubim literatura și suntem bucuroși că ne răspundeți cu aceeași dragoste. Personal voi să purced la colectarea unei antologii a literaturii moderne din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească” [13, p. 9].

Din acel an și până în 1987 nicio carte a lui Nichita Stănescu nu a mai apărut la Chișinău. Fotografiile cu Nichita Stănescu când grav, când cu expresie jovială, realizate în acele zile de Nicolae Raileanu completează colecția de povești. Una se evidențiază mai cu seamă. Nichita Stănescu se postează solemn, înalt vertical, ca un copac în rod, ca un înger blond, cu mâna dreaptă așezată pe inimă, cu capul aplecat într-un gest de ușoară închinare. E pe Aleea Clasicilor din Grădina publică din centrul Chișinăului. Zâmbește, privind țintă obiectivul aparatului de fotografiat, și, prin obiectiv, parcă către chișinăuieni. Ar fi vrut să le spună: „Fraților, Nichita, un biet om în timpul vieții sale, ploieștean pe deasupra și pe dedesubt, vă sărut cu toate poeziile mele!”

Referințe bibliografice:

1. Saka, Serafim. *Nichita, parțial*. În: „Pe mine mie redă-mă (roman-fapt)”. Chișinău: Arc, 2013.
2. *Și a înflorit ca niciodată*. În: „Chișinău. Gazeta de seară”, nr. 222, 18.09.1976.
3. Teleucă, Victor. *Altădată nu va fi niciodată*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003.
4. Dumbrăveanu, Victor. *O seară de neuitat cu Nichita*. În: „Basarabia”, nr. 1-2, 2002.
5. Rachieru, Adrian Dinu. *Nichita în Basarabia*. În: „Convorbiri literare”, nr. 8, 2006.
6. Tomozei, Gheorghe. *Plantația de fluturi*. București: Cartea Românească, 1988.
7. Cibotaru, Mihail Ion. *M-a poftit să șed și eu, alături*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003.
8. Pohilă, Vlad. *Perpetua venire a lui Nichita Stănescu la noi* (2007) [online]. [Accesat: 18.10.2022]. Disponibil pe Internet la adresa: flacăratv.md.
9. Prohin, Victor. *Liviu și Nichita*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003.
10. Vieru, Grigore. *Puținul timp ce a fost să ne fie*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003, p. 11. Mărturii în

Nichita Stănescu pe Aleea Clasicilor din grădina publică din Chișinău, octombrie 1976.
Foto de Nicolae Raileanu

acest sens au lăsat și Victor Dumbrăveanu, precum și Leo Butnaru, *Nichita Stănescu la Chișinău*. În: „România literară”, nr. 26, 2019.

11. *Poezia modernă începe cu Odă în metru antic. Microdialog: Mihai Cimpoi – Nichita Stănescu*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003.

12. Dabija, Nicolae. *În 1976, când mă tutuiam cu zeii*. În: „De acasă acasă. Pagini basarabene despre Nichita Stănescu”. Chișinău–Ploiești, 2003.

13. Stănescu, Nichita. *Ancheta scriitorilor participanți la Zilele literaturii sovietice în Moldova*. În: „Cultura”, nr. 39, 25.09.1976, p. 10.

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*.